

Список літератури: 1. Довідка УОІ МВС України [Про злочини, пов'язані з посяганням на особисту волю людини] 28.02.2000р. № 1/4–490 На №21 від 15.02.2000 р. 2. Сташис В.В., Бажанов М.И. Преступления против личности в УК УССР и судебной практике. Изд–е второе, испр. и доп. Х., 1987. 3. Володина О.А. О непосредственном объекте похищения человека // Проблемы законности: Респ.міжвідом.наук.зб. / Відп.ред. В.Я. Ташій. Х., 2001. Вип.50. 4. Конвенція про права дитини. К., 1995. 5. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.01 р. // Офіційний вісник України: Щотижневий збірник актів з-ва. К., 2001. № 22. 15 червня. Ст.981. 6. Уголовный кодекс Испании / Под ред. Н.Ф. Кузнецовой, Ф.М. Решетникова; Пер. с исп. В.П. Зыряновой, Л.Г.Шнайдер. М., 1998. 7. Уголовный кодекс Республики Беларусь / Предисл. Б.В. Волженкина; Обз.ст. А.В. Баркова. СПб., 2001. 8. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. Ташкент, 2001. 9. Комментарий к УК РФ. Изд–е 3–е, изм. и доп. / Под ред. Ю.И. Скуратова, В.М. Лебедева. М., 2000. 10. Уголовный кодекс Франции. М., 1993. 11. Мартыненко Н.Э. Похищение человека: уголовно-правовые и криминологические аспекты: Дисс.... канд.юрид.наук. М., 1995.

Надійшла до редколегії 13.05.02

А.О. Любович

НАГЛЯД ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ЗА ЗАКОННІСТЮ ПРИТЯГНЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Не викликає сумнівів, що найважливішою умовою функціонування будь-якої соціальної системи виступають управління і дисципліна. При цьому управління як цілеспрямований упорядкований вплив на відповідну соціальну систему має потребу в забезпеченні належного порядку в ній. З цих позицій найважливішим компонентом забезпечення такого порядку виступає дотримання дисципліни. Дисципліна як управлінська категорія містить у собі як об'єктивні, так і суб'єктивні елементи. До першого варто віднести відповідні правові норми, якими визначаються належний порядок поведінки і способи її забезпечення. Суть суб'єктивного елемента полягає в практичному дотриманні вимог щодо підтримання належного порядку у відповідній управлінській системі.

Однією з найбільш складних управлінських систем виступають Збройні Сили, які є найважливішою складовою державного механізму. З урахуванням цієї обставини особливого звучання набувають питання дотримання законності при розгляді справ про дисциплінарну відповідальність військовослужбовців.

Стосовно військовослужбовців вважаємо за необхідне виділити ряд важливих факторів, що обумовлюють особливості дисциплінарної відповідальності даної категорії осіб.

По-перше, специфіка задач, покладених на Збройні Сили і інші збройні формування, створені відповідно до закону (прикордонні війська, СБУ і ін.) визначає їхнє особливе місце в структурі державного механізму.

По-друге, виконання зазначених задач нерозривно зв'язано з необхідністю перебування в розпорядженні військовослужбовців озброєння і бойової техніки.

По-третє, військові колективи являють собою досить замкнуту систему, а забезпечення їх життєдіяльності значною мірою залежить від самих членів цих колективів.

По-четверте, необхідно відзначити, що тимчасові рамки перебування у військових колективах досить тривалі, а саме перебування особи в тому чи іншому військовому колективі і можливість переміщення з одного колективу в інший обмежена і не залежить від суб'єктивного бажання військовослужбовця.

По-п'яте, особливістю дисциплінарної відповідальності військовослужбовців виступає також і її диференціація в залежності від категорій військовослужбовців (рядові, прапорщики, офіцери і генерали).

По-шосте, стосовно даної категорії осіб передбачена можливість реалізації так званого прискореного дисциплінарного провадження, коли рішення про накладення дисциплінарного стягнення приймається відразу ж після виявлення провини безпосередньо на місці.

До особливостей військової дисципліни варто віднести і підвищену в порівнянні з іншими видами державної дисципліни відповідальність за її порушення, а також наділення командирів (начальників) такими дисциплінарними повноваженнями, що невідомі жодній з інших галузей державного управління [1, с.250–251] і істотно посилюються в бойовій обстановці в особливий період.

Правовою основою забезпечення і підтримки військової дисципліни виступає Дисциплінарний Статут Збройних Сил України, затверджений Законом України від 24 березня 1999 року [2, с.209–248].

Суб'єктом здійснення нагляду за законністю дисциплінарного примусу в Збройних Силах України виступають військові прокурори.

Варто виділити ряд важливих, на наш погляд, аспектів наглядової діяльності військових прокурорів щодо законності притягнення військовослужбовців до дисциплінарної відповідальності.

Насамперед це стосується підстав притягнення військовослужбовців до дисциплінарної відповідальності. При цьому важливо мати на увазі ту обставину, що Дисциплінарний Статут не містить чіткого переліку дисциплінарних правопорушень, за який може наставати даний вид юридичної відповідальності. Слід зазначити, що, з одного боку, чітке формулювання вичерпного переліку складів дисциплінарних правопорушень, що можуть скоїти військовослужбовці, дуже утруднене із причин об'єктивного характеру. З іншого боку, не досить зважений і об'єктивний підхід командира (начальника) до визначення діянь військовослужбовця служить потенційним фактором росту соціальної напруженості у військовому колективі, що нерідко приводить до серйозних негативних наслідків. Практиці відомі випадки, коли зловживання дисциплінарною владою з боку командирів і начальників служило причиною самогубств військовослужбовців або використання ними зброї проти товаришів по службі, командирів і начальників.

От чому в поле зору військових прокурорів насамперед повинні знаходитися питання, що стосуються належної кваліфікації дисциплінарних правопорушень.

Увага прокурорів повинна бути звернена і на питання, пов'язані з дотриманням вимог закону щодо порядку притягнення до дисциплінарної відповідальності, дотримання при цьому прав і законних інтересів військовослужбовців. Щодо останнього відзначимо, що свого достатнього законодавчого закріплення питання, що стосуються процесуальних прав і обов'язків військовослужбовців при розгляді дисциплінарних справ не знайшли.

Розділ Дисциплінарного Статуту Збройних Сил України, що регламентує порядок накладення дисциплінарних стягнень фактично не містить положень щодо процесуальних прав військовослужбовця, який притягується до дисциплінарної відповідальності, за винятком права оскарження накладеного стягнення. Що ж стосується здійснення службового розслідування, можливість проведення якого передбачається Статутом (п.84), зауважимо, що Інструкція про проведення дізнання в Збройних Силах України в п.3 лише вказує на те, що в необхідних випадках, коли має місце правопорушення (не злочин), командир військової частини признає адміністративне розслідування, що проводиться усно чи письмово у вільній формі [3].

Таким чином, відсутня чітка правова регламентація порядку проведення дисциплінарного провадження, що само по собі є прогалиною у законодавчому регулюванні дисциплінарної відповідальності військовослужбовців. Природно, таке становище не можна визнати вірним. З цих позицій доцільно нормативно закріпити детальний порядок проведення службового розслідування, приділивши особливу увагу питанням адміністративно-процесуального статусу його учасників. Це послужить важливою гарантією законності й обґрунтованості накладення дисциплінарних стягнень.

Як показує практика, з боку військових прокурорів не приділяється достатньої уваги питанням законності й обґрунтованості дисциплінарних стягнень, які накладаються командирами і начальниками в ході так званого прискореного провадження. Напевно, це обумовлено низькою обставин. Насамперед – це відсутність документального закріплення факту правопорушення і обґрунтування рішення про накладення дисциплінарного стягнення. Єдиним джерелом одержання прокурором необхідної інформації в такій ситуації є пояснення суб'єктів реалізації дисциплінарної влади і осіб, які притягуються до дисциплінарної відповідальності.

Така інформація може бути отримана в результаті бесід з військовослужбовцями і вимагає певних часових витрат, уміння налагоджувати психологічний контакт зі співрозмовником, переконаності і аргументованості в подоланні позицій правового нігілізму. З іншої сторони мова може йти і про певну психологічну установку окремих прокурорів, пов'язану з недостатньо вірним розумінням суті військової дисципліни і її співвідношенням із загальноприйнятими стандартами в галузі прав і свобод людини і громадянина.

У цілому, крім удосконалювання нормативно-правового регулювання, підвищенню дієвості прокурорського нагляду за законністю застосування заходів дисциплінарного впливу стосовно військовослужбовців значною мірою може сприяти розробка і впровадження в практику наглядової дія-

льності військової прокуратури науково обґрунтованих і практично відпрацьованих методичних рекомендацій з роботи прокурора в цьому важливо-му напрямку прокурорсько-наглядової діяльності.

Список літератури: 1. Военная администрация. М., 1976. 2. Військові статuti Збройних Сил України. К., 1999. 3. Інструкція про проведення дізнання у Збройних Силах України, затверджена наказом Міністра оборони України від 28.05.95 р. № 235.

Надійшла до редколегії 07.05.02

Р.А. Степанюк

ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ БЮДЖЕТНИХ ЗЛОЧИНІВ

При розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушенням бюджетного законодавства (ст.ст.210, 211 КК України), джерелом доказів є, перш за все, документи, в яких відобразилися дії службової особи. Саме робота з документами вимагає від слідчого найбільших витрат зусиль і часу. Аналіз матеріалів кримінальних справ даної категорії показує, що найбільш достовірну інформацію про бюджетний злочин дають такі слідчі дії як виїмка, вивчення та огляд документів (з участю спеціаліста), допити підозрюваних (обвинувачених) та свідків, а також підготовка та призначення судово-бухгалтерської та судово-економічної експертиз.

Виїмка документів є однією з основних слідчих дій, направленою на виконання тактичного завдання розслідування – забезпечення збереження документів, що виступають основними джерелами доказів у справах про злочини, передбачені ст.ст. 210 та 211 КК. Помилки, які припускають слідчі при підготовці та проведенні цієї слідчої дії, нерідко призводять до втрати важливих для справи документів, а звідси – до суттєвих ускладнень у розслідуванні. Типовими недоліками, що мають місце при проведенні виїмок документів у справах про злочини, передбачені ст.ст. 210 та 211 КК є: а) неповне визначення кола документів, що підлягають вилученню; б) неповне визначення кола державних органів і установ, де знаходяться вказані документи; в) проведення виїмки документів у кабінеті слідчого у осіб, яким заздалегідь повідомлено про документи, які потрібно принести.

Виїмка на відміну від обшуку є менш складною у тактичному відношенні слідчою дією, яка, як правило, не супроводжується конфліктними ситуаціями і не порушує психологічний контакт з особою, у якій вона проводиться [1, с.28], тому при належній попередній підготовці не виникає складнощів при безпосередньому її проведенні, в тому числі й у справах про злочини, передбачені ст.ст. 210, 211 КК. Тому недоліки, що зустрічаються на практиці, обумовлені передусім неналежною підготовкою до вказаної слідчої дії. Думається, що найважливішими діями, які необхідно здійснити слідчому при підготовці до виїмки документів у справах про злочини, пов'язані з порушеннями бюджетного законодавства є: 1) визначення переліку документів, які необхідно вилучити; 2) визначення державних органів, підприємств, установ чи організацій, в яких знаходяться потрібні слідству документи; 3) визначення місця та часу проведення виїмки; 4) визначення кола осіб, участь